

CAHİT SITKI TARANCI'DA FİZİKİ ENDİŞE ve BU ENDİŞENİN BERABERİNDE GETİRDİĞİ MEMNUNİYETSİZLİK

Doç. Dr. Abdullah ACEHAN

Dumlupınar Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
aace1968@hotmail.com

Özet

Cumhuriyet dönemi şairlerimizden Cahit Sıtkı Tarancı'nın dış görünüşünden memnuniyetsizliği üzerinde duruldu. Ahmet Haşim ve Necip Fazıl Kısakürek'in başlarından memnun olmama duygusu Tarancı'da da karşımıza çıkıyor. Cahit Sıtkı'daki memnun olmama sadece baş ile sınırlı olmayıp vücudun genelindedir. Fiziki görünüşünden memnun olmamak beraberinde, içe kapanıklığı ve alkole bağlanmayı getirebiliyor. Bedensel memnuniyetsizliğin peşi sıra gelen içine kapanma duygusu, şairin hem sosyal hayatını hem de çevresel ilişkilerini etkilemiştir. Doğuştan gelen çekingenlik hissine bir de bu fiziki olarak "çirkin" olduğu düşüncesi eklenince şair, başta karşı cinsle ilişkileri olmak üzere bazı sorunlar yaşar. Bazı edebiyatçılar gibi Tarancı da, yaşadığı bu zorlukları yeri geldikçe eserlerine yansıtmıştır. Bu çalışmada şairin sadece şiirlerinden değil nesir türünden eserlerinden de istifade edildi. Daha önce bu konuda yapılmış olan çalışmalardaki metotlar göz önüne alındı. Elde edilen bulgular sonuçlar kısmında okuyucuyla paylaşıldı.

Anahtar Kelimeler Edebiyat, Şiir, Cahit Sıtkı Tarancı, Fiziki Endişe, Çirkinlik

298

CAHIT SITKI TARANCI BROUGHT THIS PHYSICAL CONCERNS and THIS WE'RE CALLED BAPTISTS ACCOMPANYING BROUGHT DISCONTENT

Summary

The Republican era poets Poems focused on the external appearance of dissatisfaction. Ahmet Haşim and Necip Fazıl Kısakürek's feelings of not being satisfied with the beginning of the face of the Tarancı. My dissatisfaction with Cahit Sıtkı is not only the head but also the general body. Being unsatisfied with her physical appearance brings with her introvertness and bonding to alcohol. The sense of closure of bodily dissatisfaction, in turn, influenced both the social life and the environmental relations of the poet. When the idea of innate shyness is thought to be physically ugly, the poet experiences some problems, especially the relations with the opposite sex. Like some writers, Tarancı also reflected these difficulties in his works as he came. In this study, not only the poet's prose works but also prose works. Methods in previous studies were taken into consideration. The findings were shared with the reader in the results section.

Keyword Literature, Poetry, Poems, Physical Anxiety, Ugliness

Giriş

Fenomen yani görünüş, aynı kelimedenden türetilmiş olan “fenomenoloji” ise “görünüş bilimi” demektir (Göçgün, 2013: 20). Dış görüntüyü gözlemlemek ise Çağdaş Felsefe Okulu olarak kabul edilen Fenomenoloji’nin kurucusu, Alman filozofu ve matematikçisi Edmund Husserl’e göre her türlü analizden ve yorumdan önce gelir. İnsanoğlunun dış görünüşü, dayanma gücü, sesi, konuşma tarzı, tepkileri, ilgi alanları ile bazı özellikleri, insanın kişiliğini ortaya çıkarmada etkili olan faktörler arasında yer alır. Kişiliği oluşturan bu faktörler arasında bedensel yapı, isimleri zikredilmeyen diğer bazı faktörler kadar etkilidir. Fiziksel görünüm, yani insanın dış yapısı, kişiliği ve ruh dünyası üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Zel, 2006: 12).¹ Bundan dolayı fiziksel yetersizlik olarak görülen bazı durumlar, aşağılık duygusu gibi bazı sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Geçmişten bugüne bütün toplumlar, dış görünüşe önem vermişlerdir. İnsanoğlu, zaman zaman fiziki görünüşüne muhtelif anlamlar yüklemekte ve bu yüklenen anlamlar da içinde bulunulan zaman ve mekâna göre değişiklik arz edebilmektedir.

Bedensel yapılarıyla yani fiziki görünüşleriyle barışık olan insanlar, ilişkilerinde daha güvenli, işlerinde daha başarılı olurken; kendini beğenmeyen, fiziki kusurlarının olduğuna inanan bireylerin ise huzursuzluk, güvensizlik ve değersizlik duygularına sahip oldukları tespit edilmiştir (Atıla, 2013: 645). Hatta fiziki olarak kendini beğenmeme düşüncesi, insanların sosyal ilişkilerini etkilemekte, aktif yaşamlarının sınırlanmasına neden olmaktadır. Fiziki görüntüsünden memnuniyetsizlik duyanlar arasında ilk akla geliverenlerden biri dünya çapında tanınmış bir Fransız şairi olan Paul Marie Verlaine’dır. Verlaine, aynen bizdeki Ahmet Haşim gibi başının çirkinliği konusunda çok muzdariptir:

“Verlaine, su götürmez bir biçimde çirkin, bu durum Sokrates’in çirkinliğiyle ilgili yaygın düşünceyi andırıyordu ama onda filozof metanetinden eser yoktu. Kafası büyüktü, yüzü içeri göçük ve gözleri yamuk, basık burnu çok küçük ve yukarı kalkıktı. Erken yaşta saçlarının çoğu dökülmüştü ve o bunu telefi etmek için seyrek bıyıklarını ve sakallarını

¹ “Özellikle Krestschmer ve Sheldon gibi araştırmacılar fiziksel görünümün insan psikolojisi üzerindeki etkilerini araştırmışlar, mizaç ve kişilik üzerinde fiziksel görünüm, beden yapısı ve sağlık gibi çeşitli tensel özelliklerin büyük bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre kısıklık, uzunluk; zayıflık, şişmanlık; güzellik, çirkinlik gibi özellikler, başkalarının insana tepkilerini etkileyen, böylece onun geliştireceği kişiliğe belli yönler veren niteliklerdir” (Baymur, 1972: 276).

uzatmıştı. Verlaine'in en yakın arkadaşının annesi, tanışmalarından sonra demişti ki, 'Aman Tanrım, arkadaşın bana hayvanat bahçesinden kaçmış bir orangutanı hatırlattı.' Yıllar sonra, alkolikliği ve zorbalığıyla adı çıktıktan sonra, Verlaine'in eski bir öğretmeni şöyle diyecekti: 'Zeka özürlü bir suçluyu andıran o ucube kafasının içinde bir tuhaflık olduğundan bir an bile şüphe etmedim.'" (White, 2017: 63).²

Verlaine gibi bizim edebiyatçılarımız arasından da fiziki görünüşünden memnuniyetsiz olanlar vardır. Necip Fazıl Kısakürek, "Serseri" isimli manzumesinde bedeninden ve bedenine ait bir uzvundan olan memnuniyetsizliğini ifade etmiştir:

"Yeryüzünde yalnız benim serseri,

Yeryüzünde yalnız ben derbederim.

Herkesin dünyada varsa bir yeri,

Ben de bütün dünya benimdir derim

Yıllarca gezdirdim hoyrat başımı,

Aradım bir ömür, arkadaşımı.

Ölsem dikecek yok mezar taşımı;

Hâlime ben bile hayret ederim.

Gönlüm ne dertlidir, ne de bahtiyâr;

Ne kendisine yâr, ne kimseye yâr,

Bir rüya uğrunda ben diyâr diyâr,

Gölgemin peşinden yürür giderim" (Gariper, 2014:123).

² "Burada çirkinlik / güzellik ile kastedilen doğal olarak başın çirkin / güzel olmasıdır. Estetik olarak da zaten güzel-çirkin kavramında daima ilk planda olan ve bu güzel-çirkin kelimesi kullanıldığında akla ilk gelen başın güzel veya çirkin oluşudur. Vücut, bir bütün olarak düşünülse / değerlendirilse de güzel / çirkin kavramının ifadesinde en ön planda gelen unsur baştır. Aslında başın ön planda olmasının, ilk akla gelen olmanın sebebi; yüzü barındırıyor olması, yüzü taşıyor olmasıdır. Yüz güzelliği denildiği zaman ilk akla gelen, doğal olarak onu taşıyan baştır. Baş, insan varlığının merkezidir. İnsanın farkındalığına, ilhamına ve ifadesine ait bütün aslı öğeleri içerir. Geçmiş dönem insanların çoğu ruhu, enerjiyi, gücü, ilhamı veya dehayı başta konumlandırmışlardır" (Gariper, 2014: 123).

Necip Fazıl gibi bu komplekse sahip olan ehl-i kalemlerden birisi de Ahmet Hâşim'dir. Şair başıyla olan bu gayr-i memnun durumunu “Başım” isimli manzumesinde dile getirir:

“Bî-haber gövdeme gelmiş, konmuş,

Müteheyyic, mütekallis bir baş;

Ayırır sanki bu baştan etimi,

Ömr-i ehrâma muâdil bir yaş!

Ûrkerim kendi hayâlâtımdan,

Sanki kandır şakağımdan akıyor...

Bir kızıl çehrede âteş gözler,

Bana gûyâ ki içimden bakıyor!

Bu cehennemde yetişmiş kafaya,

Kanlı bir lokmadır ancak mihenim,

Âh yâ Rabbi, nasıl birleşti,

Bu çetin başla bu suçsuz bedenim?

Dişi, tırnakları geçmiş etime,

Gövdem üzerinde duran ifrîtin.

Bir küçük lâhza-i ârâma fedâ,

Bütün âlâyişi nâm ü sıytn!” (Gariper, 2014:129).³

Bu mısraları karalayan Hâşim, bir mektubunda kendi dış görünüşünü “karışık çehreli bir ihtiyat zabiti” olarak tanımlar. Yakın dostu Yakup Kadri, dış görünüşünden gayr-i memnun olan Ahmet Hâşim’i şöyle anlatır:

³ Tanpınar, Ahmet Hâşim’in başım şiiri hakkında şunları söyler:

“O, gözleriyle galiba biraz da dersiyle yaşardı. O kadar bir büyü içinde gibi ve eşya ile sarmaş dolaş ki, kendini tabiatla insanın acâib bir terkibi zannedip etmediğinden hâlâ şüpheliyim. Doğrusunu isterseniz biraz da böyle idi. Hâşim, mitolojinin Centaure’larına benzerdi. İlk şiirlerinde bu ikilik kompleksi bir yığın imajla kendisini anlatır. Başım şiirinde ise açıktan açığa itiraf eder.” (Tanpınar, 2006: 156).

“Hâşim kendisinin son derece çirkin bir adam olduğunu zannediyordu. Ve bu zan ona ilk gençlik çağından son gençlik demine kadar hayatı zehir eden tasalardan biri olmuştur.” (Kabaklı, 2008:465).⁴

Aynı Haşim Yakup Kadri’ye başıyla ilgili şu cümleleri yazar:

“Mon cher dñn gece bu suratımın hali uykumu kaçırdı. Onu şöyle hayalimde bir tashih edeyim dedim. Mesela alınımı daha muntazam bir şekle soktum. Kafamı lepiska saçlarla örttüm. Yanağımdaki Halep çibanını sildim. Ağzımı ufalttım, çenemi incelttim. Gene de bir şeye benzemedi. Anladım ki bu kafayı kökünden kesip atmadıktan başka çare yok” (Kabaklı, 2008: 465).

Bu gayr-ı memnun Hâşim, ilk eşinden ayrıldıktan sonra bir arkadaşı vasıtasıyla Sabiha [Esen], adında bir bayan ile tanışır. Aralarında gerçekleşen birkaç görüşmeden sonra Sabiha Hanım, şiirlerinden tanıdığı Hâşim ile gerçek hayatta karşılaştığı Hâşim’in birbirlerinden çok farklı olduğunu görünce onu sevemez. Sabiha Hanım, yakın çevresine Hâşim’i çok çirkin bulduğunu söyler. Bunu duyan Ahmet Hâşim çok üzülür (Kerman, 2009: 273).

Yakın dostu Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun ifade ettiği gibi Hâşim’in yaşının çok çok üstünde gösteren fiziki bir görüntüye sahip olmasında belki de hiç memnun olmadığı dış görünüşünün de etkisi olabilir:

“Kırk altı, kırk yedi yaşında ya var ya yoktu. Ama çoktan yetmişini geçmiş bir ihtiyar gibi görünüyordu.” (Karaosmanoğlu, 1969: 135).

Cenap Şahabettin, Serveti Fünun’dan arkadaşı Tevfik Fikret’in fiziki portresini çizer. Salah Birsal de Cenap Şahabettin’in bu ifadesinden, Ahmet Haşim’in başını hatırlar:

⁴ Estetik derslerinden öğrencisi olan ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu, hocası Hâşim’in baş merkezli fiziki portresini, kelimelerle şu şekilde çiziyor:

“Orta boylu ve yelek düğmeleri arasındaki hiçbir büklüme yer vermeyen dolgun bir gövde üzerinde Hitit eserlerindeki kafalar kadar büyük ve ekspresif bir baş ve bu iri başı, bu iri gövde üzerinde rahatça tutabilmeye çalışan kanlı canlı, taşkın, kısacık bir boyun” (Eyüboğlu, 1936: 133).

Ahmet Haşim gibi aynı yerde “estetik” dersi veren Tanpınar ise başını merkeze alarak Hâşim’i şöyle tasvir ediyor:

“Derin, girift çizgileriyle başı, sert bir ağaca oyulmuş hissini veriyordu. Ara sıra keskin bir ihtiza bu çizgileri birbirine karıştırıyor ve o zaman çehresi Afrikalı bir mâbut kadar hoyrat, haşin ve yabancı oluyordu.” (Tanpınar, 1992: 289).

“Kalkan gibi sağlam ve kalkan gibi hücumla ve savunmaya hazır bir beden üstünde, omuzların olağanüstü genişliğine oranla küçük kalan büyük bir baş, o kadar güzel bir baş ki ancak usla(dimağla) dolu olabilirdi. Bu, bana Hâşim’in Başım şiirini anımsattı.

Bî-haber gövdeme gelmiş, konmuş

Müteheyyiç, mütekallis bir baş

....

Ah ya Rabbi, nasıl birleşti

Bu çetin başla bu suçsuz bedenim?”

Denilebilir ki, Hâşim, bu şiiri hem kendi hem de Fikret’in başı için yazmıştır. Yalnız Fikret’in beden yapısı ile Hâşim’inki arasında bir çizgi çizmek gerekir. Fikret arkadaşlarını [Hüseyin Cahit ve Mehmet Rauf] omzuna alıp onları uzun süre taşıyacak denli güçlü kuvvetlidir.” (Birsal, 1976: 162).

Özel olarak başını, genel olarak vücudunu fiziki görünümünü beğenmeyen edebi şahsiyetlerden birisi de Turgut Uyar’ın “araya gitmiş kuşağın şairi” diye tanımladığı Cahit Sıtkı Tarancı’dır (Uyar, 2014: 659). Sahip olduğu bu psikolojiden dolayı içe kapanık, yalnızlık duyguları içerisinde, bir türlü aradığı aşkı bulamayan ve bunu da çirkinliğine bağlayan Hâşim gibi Cahit Sıtkı da ömrü boyunca çirkinliği kendisine dert etmiş ve bu olumsuz algının etkisinde kalmıştır (Atila, 2013: 646). Gece, kafasını ve yüzünü aynada seyreden Ahmet Hâşim ile Cahit Sıtkı, yanaklarındaki Şark Çıbanı’nın izine, çirkinlik kompleksine, şiir anlayışlarına, kadınlara bakış açılarına kadar pek çok yönden benzerlikler barındırırlar. Ziya Osman Saba, ikili arasındaki bu benzerliği, “aynı ruh kompleksi içinde yaşadığını işittiğim Ahmet Hâşim gibi, Cahit Sıtkı da, fizik yapısından, kendi deyimiyle, dar kalıbından memnun görünmüyor”du diye ifade eder (Tarancı, 2007: 26). Yine yakın dostu Ziya Osman Saba, arkadaşı Cahit Sıtkı Tarancı ile Ahmet Hâşim arasındaki ortak nokta olan bu fiziki memnuniyetsizliği şöyle anlatıyor:

“Ben de bugün Türk şiirinin, aynalardan en çok dikkati çekecek kadar çok bahsetmiş şairinin, aynalarla bir türlü alıp veremeyişinin sebebini daha o zamanlardan anlamış oluyordum. Aynı ruh kompleksi içinde yaşadığını işittiğim Ahmet Hâşim gibi, Cahit Sıtkı da, fizik yapısından, kendi deyimiyle, dar kalıbından memnun görünmüyor; sabah, tıraş olurken aynada seyrettiği yüzünden sonra, bu yüzden, ancak küçük kızların

‘hayatımda ilk erkek’i olabileceğine inanıyor; akşam demlendiği meyhanenin duvarlarında belki aynalar da bulunuyor, bu aynalardaki hayaline gözü ilişince, belki bu yüzden de birkaç kadeh daha atmış oluyordu.” (Tarancı, 2007: 28).

Hâşim ile Cahit Sıtkı’nın bu konudan dolayı bir başka ortak noktaları da öncelik başında olmak üzere fiziki görüntüsünü kendisinde dert edikleri için kadınlarla olan ilişkilerinde sorun yaşamış olmalarıdır. Kadınlar Hâşim’i çirkin bulur, Tarancı ise kendisini çirkin gördüğü için hem kadınlar uzak durur hem de yakın olduğu kadınların yaş ortalaması epey küçüktür.

Hâşim ile aynı kaderi paylaştığını düşünen Tarancı, kendi içinde büyütüp bir kompleks haline getirdiği “çirkinlik” kavramını, başta arkadaşı Ziya Osman Saba’ya, kardeşi Nihal’e ve Cavidan Hanım’a gönderdiği mektuplarda da ifade eder.

Cahit Sıtkı Tarancı’nın Fiziki Yapısı ve Bu Yapı Hakkındaki Düşünceleri

Şair, her ne kadar bazı şiirlerinde hayat dolu bir insan portresi çizse de manzumelerinin geneline baktığımızda, karamsarlığım hâkim olduğu anlaşılıyor. Şiirlerini, konuları açısından bir tahlile tabi tuttuğumuzda, ölüm temasının diğerlerine göre daha ön planda olması, bu karamsarlığın bir nevi ispatı gibidir. Tarancı’nın hem yaşadığı hayat, hem de kendisiyle ilgili bedbin bir rûha sahip olmasında, mizacı kadar kendisiyle barışık olmaması da etkilidir. Otuz Beş Yaş’ta yer alan ve “Öncekiler” bölümünde verilen ilk şiir olmasından dolayı onun ilk manzumelerinden kabul edilen 1930 tarihini taşıyan “Gidiyorum” şiiri, onun karamsar ruhunu vermesi açısından önemlidir:

Çölde bir yolcu gibi yalnızlığım içinde
Kavrulup gidiyorum.
Serseri bir rüzgâr gibi hep ganimet peşinde
Savrulup gidiyorum
Serçe kadar pervasız, bir günden ötekine
Atlayıp gidiyorum.
Bütün kumaşlarını açtığım gibi yine
Katlayıp gidiyorum.
Bir kış güneşi gibi ben keyfimin esiri
Görünüp gidiyorum.

Ne belli yerim var, ne de sevdiğim biri
Sürünüp gidiyorum (Tarancı, 2004: 25).

Zaten şairin kendisi bu durumunu, kardeşi Nihal'e yazdığı mektubunda yer alan "ben kendini sevmeyen bir budalayım" sözleriyle ifade açıklık getirir (Tarancı, 1989: 12). Onun bir konuşmasında geçen "zaten hastalıklı olan ruhumu" ifadesi, kendi psikolojik yapısı / dünyası hakkında bize yeterli bilgiyi aktarıyor (Tarancı, 2004: 9). İşte bu "hastalıklı bir ruha sahip olduğunu" peşinen kabul eden Cahit Sıtkı'nın en yakın arkadaşı olan Ziya Osman Saba, yıllar sürecek olan dostluklarının başlangıcı olan ilk karşılaşmalarındaki şairin fiziki görünüşünü şöyle ifade ediyor:

"Esmer, arkaya taranmış, siyaha açalar saçlı, ince dudaklı, üst dudağıyla ufak burnunun arası biraz fazla açık, kulakları kabarık, alnı darca, bütün güzelliği, koyu kestane, Moğolumsu çekik gözlerinin biraz hüznü manasında toplanmış, ufak tefek, temiz giyimli, çoğumuzun aksine kravatlı bir gençti. Halinde duruşunda bir azim okunuyor; tipi, sol yanağındaki Diyarbakır çıbanının irice izi, hiç değilse, İstanbullu olmadığını söylüyordu." (Tarancı, 2007: 12).

Tarancı, babasının çok daha ufak-tefeği daha kavruk kalmışdır. Uzun boylu olmayan, zayıf ve sıhatsız görünen şairin yüzünde, Diyarbakır çıbanı olarak bilinen bir cilt bozukluğu vardır. Şair, gerek boyunun kısalığı gerek bazı fiziki özelliklerinden dolayı kendisinin, çirkin olduğu kanaatindedir:

"Güzel! Çirkin! Uzun! Kısa! Zengin! Fakir! Şerefli! Şerefsiz! Bütün bunlar hiç, baştan aşağıya saçma ve lüzumsuz. Ama tuhaf değil midir ki yaşayabilmek için bu evsafın iyilerini şahsında toplamak elzem ve elzemdir. Güzeli çizdim, uzununu çizdim, zenginliği çizdim, şerefsizliği çizdim, geriye ne kaldı: Çirkin, kısa, fakir, şerefli. Görüyorsun ki bütün yaşamak ümitlerim şerefli olup yaşamakta. Mesut olabilir miyim? Yüzde yirmi beş. Çünkü eğer çirkinlik, kısalık, fakirlik olmasaydı yüzde yüz mesut olma şansı olurdu. Vâkıa bazı zamanlar tâlimin bu müthiş haksızlığına bir aslan kükremesiyle haykırıyorum" (Tarancı, 1989: 10).

Hassas mizaçlı birisi olan Tarancı, zaman zaman bu mizacından dolayı rahatsızlık da hisseder (Korkmaz, 2002:4).

Onun bu cümlelerinden de anlaşılacağı üzere fiziki görünümünü kara talih olarak algılayıp benimsediği, hayatı boyunca da çirkinlik kompleksi etkisi altında kaldığı

anlaşıyor.⁵ Cahit Sıtkı açısından mutluluğa ulaşmanın yolu; çirkinlik, fakirlik ve kısalığın ortadan kalkmasıyla mümkündür. Fakat ne kadar acıdır ki onun mutluluğa engel olarak gördüğü bu üç özellik de [kısalık, fakirlik, çirkinlik] onda mevcuttur.

Fiziki memnuniyetsizliği yaşayan veya hissedenler için ayna, çok farklı bir anlam taşır. Şöyle ki aynada kendi bedenini seyrederek kendine bakan insan, hem gören hem de görünen olur. Yani bir nevi “dönüşlük” durumu söz konusudur. Bedeniyle aynada karşılaşan insanoğlu, bir nevi dıştan içe doğru bakma eylemini gerçekleştirir. Vücuduna dışarıdan bakarak onu anlamlandırmaya çalışır. Kendi isteği dışında kendisine verilmiş olan dış yapının iyice farkına varır. Bu fark etme neticesinde kendi görüntüsünden eğer memnunsaydı mutlu olur, eğer memnun değilse kendisinden [aynadaki görüntüsünden] ürkemeye, ondan soğumaya başlar. Kendisini bir “ucube” gibi telakki eder. Kendince “bozuk şekilli” olarak gördüğü bedenini, onda yarattığı izlenim kişinin kendisini algılamasında etkilidir (Ancet, 2010: 15).

Aynada görünen ve hoş olmadığı düşünülen fiziki görüntünün, insanoğlunda ortaya çıkardığı “çirkin olduğu inancı”, o inancı taşıyan bireyde bir şekilde barınmaya ve kendini hissettirmeye devam eder. Çirkin olduğu hissi, zaman içinde o insanı ömür boyu huzursuz edecek bir duruma dönüşür. Kısacası o kişinin sahip olduğu vücut, ızdırap kaynağı olmanın dışında bir kişilik kazanarak, acı veren bir varlık halini alır. İşte bu fiziki memnuniyetsizliği yaşayan veya hisseden kişinin özünde var olduğunu düşündüğü

⁵ Fiziki görünüşünden olan memnuniyetsizlik o kadar moralini bozar ki, sanki hayata karşı hiç direnci kalmamıştır. Evlilik düşüncesinin yer aldığı ve arkadaşı Ziya Osman’a hitaben kaleme aldığı bir mektubunda geçen “Yoksa ben şahsen, mihnetlerin her türlüüne talimliyim” cümlesi, onun bu durumu çok iyi yansıtan bir örnektir (Tarancı, 2007:142). Şair, baht ve tali konusunda o kadar karamsar bir düşünceye sahiptir ki, aynı arkadaşına yazdığı bir başka mektubunda yer alan “*Ne yazık ki, mesut olmak hususunda sana örnek olabilecek talih şartlarına haiz değilim*” ifadesi onun psikolojisini iyi yansıtan örneklerdendir (Tarancı, 2007: 157):

Böyle İşte

Hava güzel diye açsam pencereyi

Sen misin açan? Yağmur yağmaya başlar

Bir kadın mı gülümser karşı balkonda?

Kendime sanıp baksam kadın kaybolur.

Ne hoş kokuyor değil mi şu çiçekler?

Uçmuştur kokusu koparmak istesem.

Yemişler mi sarkıyor komşu dallardan?

Elimi uzatsam yemiştense eser yok.

Herkes rakı içer, az çok neşelenir;

Bense her içişimde efkârlanırım.

Nerden, nasıl bindim Yarab bu gemiye?

Hangi denize çıksam fırtına kopar (Tarancı, 2005: 100).

eksikliği eserlerinin bir kısmı veya eserlerinin bazılarında yer alan muhtelif ipuçlarıyla okuyucusuna aktarır. Okuyucunun bulduğu, gördüğü, hissettiği bu fiziki çirkinliğin etkisi olan ipuçlarını bu fiziki çirkinliğe / eksikliğe sahip olan sanatçıya en iyi gösteren ise aynadır. Aynaya epey zaman ayıran edebiyatçılar arasında olduğunu bilinen Tarancı, sahip olduğu başı ile ilgili izlenimlerini şu şekilde dile getirir:

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allah 'ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

...

Zamanla nasıl değişiyor insan!

Hangi resmime baksam ben değilim (Tarancı, 2004: 188).⁶

Bedensel kusurlarının olduğunu düşünen Tarancı'nın aynadaki görüntüsü, onun fiziki portresinin teşekkülünde de etkilidir (Tike, 2009: 7). Birçok şiirinde [Aynalar, Yalnızlık, Dar Kalıp, Bir Lahzam, Paydos] geçen ayna imgesi, onun sadece dış görünüşünü değil iç dünyasını, ruhî portresini de verir:

Dar Kalıp

*“İnsanlar içinden kurtulup, ne zaman
Aynamla baş başa, yapayalnız kalsam,
Akislerle susup, nihayet bir insan
Olduğumu bana hatırlatır aynam.*

*Aynam, aynam bana bir devle bir cüce
Halinde gösterir içimle dışımı.
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe.
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı!”* (Tarancı, 2004: 51).⁷

⁶ Otuz Beş Yaş şiiri, Tarancı'nın sanatındaki her türlü ustalığını ve hünerini, fenomenolojik açıdan sergileyen, gözler önüne seren, en başarılı manzumesi olarak kabul edilir. Onun şiirlerinde geçen “şakaklara yağın kar”, “çizgili yüz”, “gözler altındaki mor halkalar” konumuzla alakalı olan müşahhas fenomenleridir.

⁷ Paydos

Ayna imgesinin geçtiği bir başka şiir olan Paydos'ta yer alan "Sert konuşmaya başladı aynalar" mısrası, ayna imgesinin şairin fiziki görüntüsünün yansımasının kendi üzerinde yarattığı psikolojik etkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Fiziki olarak beğenilmemek veya kendisini beğenmemek zaman zaman şairi, tutuk ve içine kapanık bir kişi yapar. Hatta bazen bu sıkılganlık onu intihar düşüncesine kadar götürür:

"Bilirsin ki öteden beri, şifahi bir sıkılganlığım, dil tutukluluğum vardır... Ziyacığım, yaşamakla ölmek arasında ter döken bir adam olduğumu ve birçok defalarca ölüme teslim olmaya kadar gittiğimi yakından bilirsin. Her seferinde beni eteğimden tutup geri çeken mukaddes 'el'in parmaklarından biride sen olduğunu gene bugün burada itiraf edeceğim." (Tarancı, 2007: 63).

Şairin yakın arkadaşı Ziya Osman Saba'ya yazdığı bir mektubunda, şiirdeki form meselesine bu kadar takılı kalmasında kendisini, fiziki olarak beğenmemesinin de etkili olduğunu itiraf eder:

"Şimdi sana bir itirafta bulunabilirim: form meselesine bu kadar takılıp kalmam, onun hakiki mahiyetini araştırma yolunda bu kadar çalışmam fiziki çirkinliğimin mahsulüdür. İnsan mahrum olduğu şeyin kıymetini ve manasını daha iyi anlayabiliyor." (Tarancı, 2007:123).⁸

Mehmet Kemal, anılarını anlattığı "Acılı Kuşak" isimli eserinde, Cahit Sıtkı ile tanışmasını anlatır. Mehmet Kemal, Cahit Sıtkı ile tanışınca Sabiha Esen'in Haşim için hissettiklerini hisseder:

"Ne yalan söyleyeyim, hayalimdeki Cahit'e hiç benzemiyordu. Gerçekteki Cahit ile hayalimdeki Cahit arasında ilinti kuramadım. Hatta hayal kırıklığına uğradım. Ufak tefek bir adamdı. Yanağında Diyarbakır çıbanı göze çarpıyordu. Karaya çalan rengi,

*"Paydos bundan böyle çılgınlıklara
Sert konuşmaya başladı aynalar
Yetişir koştum aşkın peşi sıra
Bitirdi beni bu içki, bu kumar"* (Tarancı, 2004: 156).

Bir Lahzam

*Aynadaki aksim, gölgem, bir de ben
Var mıdır, yok mudur onlar sahiden* (Tarancı, 2004: 51).

⁸ Tarancı'nın mektubunda yer alan bu mısralara farklı bir açıdan baktığımızda, şairin kendisini aynada "şekilsiz" bulduğu için edebi metinlerinde şekle düşkün olduğu düşünülebilir.

arabımsı, kürdümsü bir yüzü vardı. Uygarlaşmamış kaba yüzler olur ya, öyle. Usturayı ne kadar çalarsan çal, kazınmayacak gibi görünen kıllar” (Kemal, 1977: 16).

Fiziki yönden eksiklik içinde olduğu inancı şairi o derece etkilemiştir ki, bu durumun o kadar baskısı altında kalmıştır ki, evlilik teklifinde bulunduğu Cavidan Hanım’dan, bu şuuraltına yerleşen kabullenmişlikten dolayı pek olumlu bir cevap beklemez:

“Red cevabı benim boyumun kısalığından, dişlerimin takmalığından, yüzümün karmakarışıklığından filan ileri geliyorsa, mesele yoktur; bu takdirde ısrar etmem, talihime küser otururum” (Korkmaz, 2002: 26).⁹

Necip Fazıl, “Serseri”; Ahmet Hâşim, “Başım”; Cahit Sıtkı Tarancı, muhtelif manzumelerinde, vücudun tamamından veya sadece bir yerinden istifade etmişlerdir. Nurullah Çetin, Ahmet Hâşim’i örnek göstererek şairlerin, kendilerine ait bir uzvu veya kendi fiziki görünüşlerini manzumelerinde nasıl kullandıklarını şu şekilde ifade ediyor:

“Bilgi; varlık, olay, olgu, durum ve fikirlere ait özelliklerden oluşan ham malzemedir. Bu, edebiyatçının zihni dışında olan harici malzemedir. Eserinde kendisine ait bilgiler konu edinse bile bunlar; zihninden bağımsız ve ayrıktır. Edebiyatçının kendi vücut yapısına, ruh haline ait bilgiler, başka insanlarda gözleyip izlediği dikkat çekici özellikler, eşyada görünenler, hayat değişimleri, yaratıcıya ait bilgiler vs. Bütün bunlar, edebiyatçının kullanacağı malzemelerdir. Mesela Ahmet Hâşim, kendi başının ve yüzünün biçimsel özelliklerini bile şiirinde bilgi malzemesi olarak kullanmıştır.” (Çetin, 2012: 126).

Ahmet Hâşim’de olduğu gibi Tarancı da fiziki çirkinliğinden dolayı bayanlardan uzaklaşır. Sadece uzaklaşmakla da kalmayan Cahit Sıtkı, yaşıtı olan kızlardan ziyade kendinden yaşça küçük olan kızları tercih eder. Yani bu fiziki endişe, onun aşk ve cinsellik hayatını da etkiler:

⁹ Gayet doğal olarak Tarancı, zaman zaman evlilik düşüncesini aklından geçirmiş olmalıdır. Çünkü ona göre kadınsız geçen bir hayat sefalettir (Tarancı, 2007:165). Bu sefaletten kurtarmak için babası, oğlunu evlendirme girişimlerinde bulunur. Babası, oğlu Cahit Sıtkı otuz iki yaşındayken Erenköy’de ikamet eden yirmi üç yaşında Erenköy Lisesi mezunu bir bayanla oğlunu evlendirmek için teşebbüste bulunur. Buraya kadar her şey normaldir. Normal olmayan ise eş adayının şairden hoşlanıp hoşlanmayacağıdır. Asıl mesele ve insanı terleten soru da budur (Tarancı, 2007: 197). Şairin bu konuda çekingen olmasının sebebi; kendine olan güvensizliği, çirkin olduğu kanaati ve “beğenilmeme düşüncesi”dir.

“Cahit, o bir zamanlar ki Mülkiye 'nin bulunduğu Beşiktaş'a özel bir sevgiyle bağlı kalıyor, oraya sık sık gidiyor, orada yaşanmış yıllarının geri dönmemesine geçtiklerine bir türlü inanmak istemiyordu:

Yalan

Ne var sanki park olduysa eski mezarlık?

Yalandır; yıllar filan geçmemiş aradan;

Sen bermutat on dört yaşında, ben yirmi bir,

Güzelsen, âşkısam, alışmalısın artık

Bahar geldi işte; düğünümüz ne zaman?

Ubeydullah efendi daha ölmemişti

Eski Abbasağa Mezarlığı, bir kaç yıl içinde park oluvermişse ne çıkardı bu kadarcık değişiklikten! Geçenlerde, herhalde epey genç bir Varlık okuyucusunun sorması üzerine, 'Okuyucularımızla Başbaşa' sütununda, bir zamanların pek meşhur bir evlendirme memuru olduğu cevabı verilen Ubeydullah efendi daha unutulup gitmemişti. Hele, bu yalan dünyadan çekilmesine daha yıllar olan Cahit'in sevgilisi bermutat 14 yaşındaydı. O hep böyle kendinden yaş yaş küçük kızların peşinde benliğinin yarısı sanki aşık, öteki yarısı sanki daimi sarhoş yaşadı. Tâ yatağa düşünceye kadar. Onlar hep küçük kızlar oldular. Hatta bazıları daha kara okul göğüslüklerini dahi çıkarmamışlardı. Beşiktaşlıdan önce hakkında bir şiir yazmamış olsa bile böyle henüz göğüslüklü bir Kadıköylüsü de vardı. Galiba sonra 14 yaşındaki Beşiktaşlı geliyordu. Burhaniye'de askerlik yaparken komşusu Boşnak kızı da aynı yaşıyordu. Gene askerliği sırasında kendi tabiriyle esmer güzeli yar 17 yaşlarında ya var yok olduğunu yazdığı mektubu 18 Temmuz 1943 tarihini taşıyordu. Cahit'in böyle kendi yaşından kat kat küçük yaşlarda kızlar sevmesinin sebebini, daha lise sıralarından, o, hafta başları Kadıköy'deki yengesine gittiği zamanlardan beri biliyorum. Sormam üzerine, bir sır gibi anlatmıştı bana. Şimdi bu sırrı açıklarsam, bir emanete hıyanet etmiş mi olacağım? Ama daima açık sözlü olmuş, kendini olduğu gibi göstermiş Cahit, şimdi ara sıra ki o çapkınca bakışlarıyla 'yaz Ziyacığım zararı yok' diyor, ondan yazıyorum: Cahit, kendisinin, çirkin, hiçbir kızın beğenmeyeceği, beğenemeyeceği kadar çirkin olduğuna inanmıştı. Bence, erkekte güzellik veya çirkinliğin hiçbir önemi olmadığı halde o, bu konuda aşırı bir duyarlılık

gösteriyor, bunu bir kara talih sayıyordu. Tâ o yıllardan beri aklımdan çıkmamış, aşağı yukarı şöyle diyor: 'Ben çirkinim, yetişkin kızlardan, beni beğenen olmaz. Onlar tecrübelidirler. Ben, ancak küçük yaştaki toy kızları elde edebilirim, ancak onlar bana yüz verirler.' Bu sözlerden yıllarca sonra,

Sert konuşmaya başladı aynalar

Mısraını yazacak; otuz beşine geldiğinde,

Neden böyle düşman görünüyorsunuz

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar

Beytini düzecek Cahit, daha o zamandan, Ömrümde Sükût'un Aynalar faslına yer almış, adı bile çok şey söyleyen Dar Kalıp şiirinde:

Aynam yanma bana bir devle bir cüce

Halinde gösterir içimle dışımı

Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe

Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı?

Diye haykırıyordu. Ben de, bugün Türk şiirinin, aynalardan en çok dikkati çekecek kadar çok bahsetmiş şairinin, aynalarla bu türlü alıp veremeyişinin sebebini daha o zamandan anlamış oluyordum. Aynı ruh kompleksi içinde yaşadığını işittiğim Ahmet Hâşim gibi, Cahit Sıtkı da, fizik yapısından, kendi deyimiyle, dar kalıbından memnun görünmüyor” (Tarancı, 2007: 26).

Yıllar yılı dost bildiği aynalara her bakışı, onun moralini bozar. Çünkü şaire fiziki durumunu en iyi o aynalar anlatır. İçkiden harap olmuş insanlara ilk ihtarın aynadan geldiğini tecrübeleriyle bildiği ve defalarca bu ihtarla bizzat muhatap olduğu için ayna, onun şimdiki fiziki durumunu ile ilerleyen yıllardaki fiziki yıpranmasını aktaran / aktaracak olan unsudur. Başının aksini gördüğü ayna, fiziki görünüşündeki kusurları ortaya sererek onun moralini bozar. Fiziki görüntüsünün çirkin olduğunu fark eden şair, bu durumun verdiği psikoloji ile kadehe sarılır:

“Sabah, tıraş olurken aynada seyrettiği yüzünden sonra, bu yüzden, ancak küçük kızların 'hayatımda ilk erkek'i olabileceğine inanyor; akşam demlendiği meyhanenin

duvarlarında belki aynalar da bulunuyor, bu aynalardaki hayaline gözü ilişince, belki bu yüzden de birkaç kadeh daha atmış oluyordu.” (Tarancı, 2007: 28).

Tarancı'nın fiziki memnuniyetsizliği, varlıkla ve evrenle uyumlu bir iletişim ağı ve yaşam alanı kuramamasına sebep olur. Bağ kurmamanın devamı içe kapanmadır. İçine kapanma ise gerçekliğin kaba ve çirkin yanından kaçarak çocukluk günlerine, annesine sığınmayı getirir:

“Ömrümde Sükût

*Çingiraksız, rehbersiz deve kervanı nasıl,
İpekli mallarını kimseye göstermeden,
Sonu gelmez kumlara uzanırsa muttasıl,
Ömrüm öyle esrarlı geçecek ses vermeden.*

*Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek”* (Tarancı, 2004: 45).¹⁰

Çirkin yaratıldığını düşünen Tarancı'nın en büyük itirazlarından birisi, sığınmak ihtiyacı duyduğu, sığınılacak liman olarak gördüğü annesinin onu doğurmasıdır. Anne Ne Yaptın şiirinde bu durumu dile getiren Cahit Sıtkı, var olmayı değil doğmuş olmayı sorun olarak telakki eder (Gariper, 2013:143):

*Anne sana kim dedi yavrunu doğurmayı?
Sanki karnında fazla yaramazlık mı ettim?
Senden istemiyordum ne tacı ne sarayı
Karnında yaşıyordum kâfiydi saadetim.*

*Bir kere doğurdunsa sonra niçin büyüttün?
Kundakta beşikte de bir zahmetim mi vardı?
Koynundan niçin attın yavrunu bütün bütün.
Bilmiyor muydun ki o yalnızlıktan korkardı?*

¹⁰ Anneyle yetişen çocuk dişil varlığın himayesindedir ve onu dişil varlık büyütür, besler, korur ama özgürlüğü ve varoluş imkânlarını elinden alır. Buradaki dişil varlık korumacı bir varlıktır. Bu, insanın daha sonraki hayatına da sirâyet eder (Saydam, 2011: 96).

*Sütünden tatlı mıdır anne sanki bu hayat?
Bana sorsana anne yaşamak bir hüner mi?
El aç yalvar gündüze geceye boyun uzat
Bu uğurda bir ömür çürütmeye değer mi?*

*Karnında yaşıyordum kâfiydi saadetim
Anne istemiyordum ne tacı ne sarayı
Anne karnında fazla yaramazlık mı ettim?
Anne sana kim dedi yavrunu doğurmayı? (Tarancı, 2004: 30).*

Zaten hassas yaratılışlı bir çocuk olarak dünyaya gelen Tarancı'nın zayıf ve küçük bünyesine bir de çirkin yaratılmış olma düşüncesi eklenince ondaki psikolojik çöküntüsü daha da derinleşir. Bu fiziki çirkinlik hissini verdiği baskıdan dolayı yaşadığı hayattan o kadar bezgindir ki kendi hayatını değil başkalarının kendisine dayattığı hayatı yaşadığına inanır:

“Bense hep istemediğim hayatı yaşaya yaşaya istediğim hayatın nasıl bir şey olduğunu unuttum gitti. Yarınım da hiçbir şey bilmiyorum. Üstüne eğildiğim mühim bir mazim de yok. Sürekli hüznler, dertler, sıkıntılar, hüsranslar arasında perakende saadetleri, tesâdüfî vuslatları hayal meyal hatırlıyorum. Geleceğe dair bir şey bildiğim de yok dedim. Bu keyfiyet, bana kendimi her gün yeni baştan inşa etmek, şahsiyetimi, şiirimi, saadet tasavvurlarımı yenilemek ve tazelemek imkânını vermektedir sanıyorum. Belki de züğürt tesellisi, belki de değil. Böyle işte mesut olamadım gitti” (Tarancı, 2007:176).

Görünüşünden olan gayr-i memnuniyetsizlik ve istemediği bir hayatı yaşama mecburiyeti şairi, hayal kurmaya, mutlu olacağı, istediği hayatı yaşayacağı bir evreni düşlemeye yönlendiriyor:

“Kısa bir boy, yakışıklı sayılmayacak yüz çizgileriyle belirlenmiş dış görünüm kadınların ilgisini çekmeyeceği, bu nedenle, içinden taşan sevmeye ve sevilme gereksinimine gönlünce yön veremeyeceği sanısına varıp karamsarlığa, yalnızlık psikopozuna kapılan genç bir şairle tanıştırtıyor bizi. Bulduğu durum, onu ya düşler evreninde yaşamaya ya da yaşadığı dünya örneği acımasız kuralları bulunmayan, sabır,

bekleyişi simgelemesi yüzünden zamana bile yer vermeyeceği, mutlu olunabilecek bir evreni düşünmeye yöneltiyor.” (Öneş, 1996: 18).

Ahmet Hâşim, Cahit Sıtkı Tarancı, Necip Fazıl Kısakürek ve Nilgün Marmara örneklerinde görüleceği üzere insanoğlu vücudunun fiziki özelliklerinden memnun olmayabiliyor.¹¹ Hatta bu isimlerini sıraladıklarımızdan bazıları, baştan beri ifade edildiği gibi muhtelif eserlerinde, bu rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. Ahmet Haşim yüzündeki çıbanın izinden, Necip Fazıl yüzündeki tikten, Tarancı boyunun kısılgından, Nilgün Marmara zora koşulmuş bedeninden müşteki olmuşlardır. Kısacası onların bu durumu, sahip oldukları ince bir ruh ile ona uygun olmadığını düşündükleri beden arasında sıkışıp kalmış bireyin halidir.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Fiziki Memnuniyetsizliğin Eserlerine Yansıması

İnsanın sahip olduğu halde memnun olmadığı vücudu, ıstırap kaynağı olmanın dışında bir kişilik kazanarak, acı veren bir varlığa da dönüşebiliyor. Kendine göre fiziki yetersizliğe sahip olduğunu düşünen birey, bu eksikliğini, eserlerinin tamamında veya bir kısmında yer alan muhtelif ipuçları ile okuyucusuyla paylaşır. Necip Fazıl Kısakürek ve Ahmet Hâşim'in birkaç manzumesinde dile getirdiği fiziki memnuniyetsizliklerini Cahit Sıtkı da bazı eserlerine aksettirmiştir.¹²

Bir edebiyatçının görsel veya fiziki eksikliğini, eserlerinin bir kısmında veya bazılarında yer alan muhtelif ipuçları ile okuyucusuna yansıtabilme, onunla paylaşabilme imkânı vardır. Fiziki görünüşünden memnun olmadığı anlaşılan Tarancı'nın, kişilik özellikleri ve gayr-i memnun olduğu dış yapısıyla eserleri arasında bir ilişkinin olduğu düşünülebilir. Cahit Sıtkı'nın özellikle tahkiye türünden eserlerinde, bu ilişki daha net hissedilir. Şöyle ki bazı hikâyelerinde hem kendisi hem de yakın çevresinden insanlar, vaka kahramanı olarak yer almışlardır. İşte bu tahkiye türünden eserlerinin kahramanlarından bir kısmı, aynen Tarancı'da olduğu gibi fiziki yönden kendilerinde bir

¹¹ Nilgün Marmara, kendi fiziki görünüşünü “zora koşulmuş beden” olarak ifade eder. O da vücudunun fiziki şeklinden ve bu dünyaya gelmiş olmaktan memnun değildir. Sonunda daha fazla dayanamayıp intihar ederek hayatına son noktayı koyar. Bu durum, Racine'nin ünlü piyesi *Cyrano de Bergerac*'ta işlenir. Nilgün Marmara ile fiziki memnuniyetsizlik açısından aynı düşünce çizgisinde olan Tarancı bir mektubunda, “mesut olmamak, bedbaht olmak için şahsında bütün şartları topladığına” inandığını ifade eder. Fakat yine aynı safta yer aldığı Marmara gibi intiharı çıkar yol olarak, kurtuluş çaresi olarak telakki etmez (Tarancı, 1989: 61).

¹² Çirkin yaratıldığını düşünen Cahit Sıtkı, kaleme aldığı hikâyelerine, fiziki olarak kendisiyle hemen hemen aynı çizgide yer alan kahramanlar veya anlatıcılar yerleştirmiştir. Bu hikâyelerdeki erkek kahramanlar da tıpkı Tarancı gibi kadınlara bakışları ve kadınlarla ilişkileri problemlidir.

eksiklik olduğunu düşünürler, yalnızlık içindedirler ve bu yalnızlıklarını unutmak için de içkiye sarılırlar. Hatta hikâyelerindeki muhtelif tipler, fiziki görünüşlerinin yetersizliğinden dolayı kadınların ilgisini çekebileceklerini düşünmekten de acizdirler (Atila, 2013: 650). Sıralanan bu durumlar, Cahit Sıtkı'nın benlik algısıyla benzerlikler taşırlar. Tahkiyeli eserleri içerisinde Dördüncü Sevgiliyi Ararken adını taşıyan hikâyesi, Tarancı'nın hayatından izler taşımakla birlikte şâirin ruh dünyasını yansıtmaya bakımında en önde gelenidir. Adı geçen hikâyesinde yer alan “çirkin delikanlı, Beşiktaşlı sevgili, içki içmek” gibi motifler, şâirin hayatı ile benzerlik barındırmaktadır.

Çirkin Kız hikâyesi, şairin “güzellik-çirkinlik” gibi estetik konularda görüşlerini ifade ettiği eseridir. Genç kızın mutluluğuna engel olarak “çirkinliğini” ortaya atan Tarancı, bir insanı yalnızlığa ve ötekileştirilmeye atan unsurların fakirlik ve çirkinlik olduğunu ifade eder. İmkânsız Saadet hikâyesinde ise çirkin bir adamın evlenip mutlu olmak nesine diyerek, bu tip insanların mutlu olmak gibi bir haklarının olmadığını, çirkinliği yüzünden alaya alındıklarını söyler. Balayı Seyahati'nde Necmi isimli kahramanının çirkinliği yüzünden alaya alınmasını anlatır. Telefonda Bir Konuşma'da ise Tarancı'nın çok karşılaştığı bir olay olan çirkinliğinden dolayı ilgi görmeme durumunun tersi işlenir. Burada yazar, çok güzel olduğu için kadınların ilgisini çeken bir erkeği anlatır. Bir Adamın İki Görünüşü, Ben Üvey Ana Olmayacağım ve Hakikatten Sonra Hayal hikâyelerinde de yalnızlık, karamsarlık ve fiziki görünümün etkileri işlenir.

Tarancı'nın dış görünüşünden olan şikâyeti, zaman zaman pek çok şairimizde karşımıza çıkan “kaçış” düşüncesini de akla getirir. Bunun en güzel örneklerinden birisi Bir Kapı Açıp Gitsem ve Düşündüğüm Yer şiirlerinin mısralarıdır:

Ben bu dünyaya yanlış gelmiş olacağım ben

Ben öyle her insandan, o kadar uzağım ben (Tarancı, 2004: 52).

“Yeryüzünde bir iklim,

Bir yer var ki sevgilim

Düşündüğüm orası.

Bir ayva gibi olgun,

Sert ve mayhoş havası,

Tam mizacına uygun.

Orada hiç işlenmemiş,

Bakışla kirlenmemiş,

Saf bir tabiat vardır;

Ve mevsim istediğin

Gibi, bir sonbahardır,

Tâ kıyamete değin.” (Tarancı, 2004: 79).

Fiziki memnuniyetsizliğin yanına, bir de aynaların kendisine aksettirdiği geçen zamanın bıraktığı izler eklenince şair, iyice derbeder olur:

“Bu el titremesi kadeh tutarken

Bu yaşta nasıl koyuyor insana” (Tarancı, 2005: 221).

Muhtelif şiirlerinde yer alan bazı mısralar da fiziki yapısından duyduğu memnuniyetsizliğini yeterince ifade etmektedir:

“Kupkuru bir gövdeye ümitler üşüşüyor

Hayat bir cellat gibi sallıyor satırını” (Tarancı, 2005: 29).

“Kim bilir benim kadar... ben et kemik yığını” (Tarancı, 2005: 31).

Onun vücudunun hatlarından olan memnuniyetsizliği sadece hikâye ve şiirlerinde kendisini göstermekle kalmaz. Şairin bir nevi saplantısı haline gelen bu takıntısı, sanat anlayışını da etkiler. Son olarak şairin şiirde, form konusunda bu kadar tutucu olmasının sebeplerinden biri olarak fiziki çirkinliğini gösterir.

Sonuç

Öz şiir anlayışına bağlı olan üç şairin [Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hâşim ve Cahit Sıtkı Tarancı], kaleme almış oldukları muhtelif manzumelerinde ortak şikâyet konusu vücutlarından veya vücut uzuvlarının birisinden [Baş] olan memnuniyetsizliklerdir. Farklı yaklaşımlarla ifade edilen bu memnuniyetsizlik, ister istemez onları, psikolojik olarak etkiler.¹³

Öncelik başta olmak üzere fiziki görünüşün çirkin olduğu düşüncesi ve çevresindekiler tarafından beğenilmeme korkusu şairi, alkole biraz daha yaklaştırmıştır. Çünkü alkol vasıtasıyla -geçici de olsa- çirkin başa sahip olma düşüncesinden uzaklaşıldığına inanır. Kısacası şairin alkole bu kadar bağımlı olmasında, öncelik başta olmak üzere fiziki görünüşün inkâr edilemez bir payı vardır.

Ahmet Hâşim ve Necip Fazıl da olduğu gibi Tarancı'daki çirkinlik kompleksi, bir ömür boyunca onu rahatsız etmiştir (Ayvazoğlu, 2000: 207). Sanatçıdaki bu rahatsızlık, birçok edebi şahsiyette görüldüğü üzere, onun eserlerine de yansımıştır. Genelde kalem sahipleri için yaşadıkları, hissettikleri çok önemlidir. Bu derece öneme haiz oldukları için eserlerinde bunların izlerini bulmak, varlığını hissetmek son derece normaldir. Tarancı, bu yaşadıklarını, hissettiklerini aksettirenler grubuna dâhil edilebilir. Çünkü onun ruh dünyası, eserleri üzerinde etkili olmuş, izler bırakmıştır. Bu izlerde en çok karşımıza çıkan konular içinde belki de ölüm fikr-i sabitinden sonra gelen tema “çirkinlik kompleksi”dir. İşte bu fiziki görünümünden kaynaklanan “çirkinlik kompleksi”nin beraberinde getirdiği olumsuzluk, onun kişiliğini derinden etkilemekle kalmamış, hassas ve karamsar bir kişiliğe sahip olmasına da neden olmuştur.

Şairin yaşadığı çaresizlik, yalnızlık, aşktan yoksunluk, ölüm korkusu, güvensizlik ve çevresindeki insanlarla sağlıklı ilişkiler kuramama gibi durumların tek kaynağı şairin fiziksel görünümü olmasa da; onun bu hususiyeti, Cahit Sıtkı'nın ruh dünyasının, kişiliğinin ve eserlerinin oluşumunda etkili olan önemli faktörlerden biri olmuştur (Atila, 2013: 657).

¹³ Necip Fazıl Kısakürek, Serseri, “Çile”, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul-1993, s. 66; Ahmet Hâşim, “Başım”, Hayat Mecmuası, 1927, No: 20, s. 5.

Tarancı'ya göre “Gündüz kolumda gece koynumda boşluğunu duyduğum o renk, ses, koku ve etten mürekkep dışı mevcudiyete hasretim gittikçe artmaktadır” sözleriyle bahsettiği sevgilisinden yoksunluğunun tek sebebini, kompleks haline getirip kara talih olarak adlandırdığı çirkinliğidir. Şairin sevgili arayışları, büyük bir ihtimalle duyduğu bu çirkinlik hissinden kaynaklanan bir etkiyle, genellikle kendinden küçük yaştaki kızlara yönelik olmuştur.

Çirkin olduğu düşünülen beden, o bedenin sahibi olan edebiyatçı için suçlu gibi telakki edilebilir. Kalem sahibinin psikolojik olarak benimseyemediği yüzünü, yadsıması son derece doğaldır. Çünkü kabullenemediği için fiziki yapısını hor görmeye başlar. Şairin sahip olduğu bu fiziki yapının ona verdiği memnuniyetsizlik onun, içe kapanmasına, çekingen bir kişiliğe sahip olmasına, devamında da annesine ve annesiyle birlikte olduğu çocukluk günlerine özlem duymasına neden olur.

İşte bu vücudunun dış görüntüsünden memnuniyetsizlik, bütün hayatı boyunca karşılaştığı ve başarısız olduğu bazı olayların başarısızlık sebepleri arasına, çirkin yaratılışını da dâhil etmesine neden olur.

KAYNAKÇA

Ahmet Hâşim, Başım, *Hayat Mecmuası*, 1927, No:20, s.5.

ANCET Pierre, *Ucube Bedenlerin Fenomenolojisi*, [Çeviren: Ersel Topraktepe], Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2010.

ATİLA Mustafa, “Cahit Sıtkı'nın Fiziksel Görünümünün Ruh Dünyasına ve Eserlerine Yansıması”, *Doğumunun 100. Yılında Uluslararası Cahit Sıtkı Sempozyumu*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara-2013, s. 643-658

AYVAZOĞLU Beşir, *Ömrüm Benim Bir Ateşti: Ahmet Hâşim'in Hayatı Sanatı, Estetiği Dramı*, Ötüken Yayınları, İstanbul-2000

BAYMUR F. Kalkış, *Genel Psikoloji*, İnkılap Yayınları, İstanbul-1972

BİRSEL Salah, *Kuşları Örtünmek*, Ada Yayınları, İstanbul-1976

ÇETİN Nurullah, *Edebiyat İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara-2012

EYÜBOĞLU Bedri Rahmi, “Hocamız Ahmet Hâşim”, *Kültür Haftası*, 26 Şubat 1936, No:7, s.133

GARİPER Cafer, “Sanatkârın Bir Genç Adam Olarak Portresi: Cahit Sıtkı Tarancı”, *Doğumunun 100. Yılında Uluslararası Cahit Sıtkı Sempozyumu*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara-2013, s. 135-152

GARİPER Cafer, Necip Fazıl'da ve Ahmet Hâşim'de Başım Aykırılığı ve Horlanışı, *Bilig*, 2014, No:68, s. 117 - 136

GÖÇGÜN Önder, Fenomenolojik Açıdan Cahit Sıtkı Tarancı'nın Yaşanılan “An”ı esas Alan Şiir Sanatı”, *Doğumunun 100. Yılında Uluslararası Cahit Sıtkı Sempozyumu*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara-2013, s. 19-26

KABAKLI Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Cilt:3, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul-2008

KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Bilgi Yayınevi, Ankara-1969

KEMAL Mehmet, Acılı Kuşak, *Çağdaş Yayınları*, İstanbul-1977

KERMAN Zeynep, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul-2009,

KISAKÜREK Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul-1993

KORKMAZ Ramazan, *İkarus'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara-2002

ÖNEŞ Mustafa, *Şair/Şiir Yazıları*, Oğlak Yayınları, İstanbul-1996

SAYDAM M. Bilgin, *Deli Dumrul'un Bilinci*, Metis Yayınları, İstanbul- 2011

TANPINAR Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul-1992

TANPINAR Ahmet Hamdi, *Yaşadığım Gibi*, [Hazırlayan: Birol Emil], Dergâh Yayınları, İstanbul-2006

TARANCI Cahit Sıtkı, *Evime ve Nihale Mektuplar*, [Hazırlayan: İnci Enginün], Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara-1989

TARANCI Cahit Sıtkı, *Otuz Beş Yaş*, Can Yayınları, İstanbul-2004

TARANCI Cahit Sıtkı, *Ziya'ya Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul-2007

TİKEL Servet, "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerindeki Ayna İmgesine Psikanalitik Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, No:41, s.47-60

UYAR Turgut, *Korkulu Ustalık*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2014

WHITE Edmund, *Rimbaud / Bir Asinin Çifte Yaşamı*, [Çeviren: Cem Uzungüneş], Edebi Şeyler Yayınları, İstanbul-2017

ZEL Uğur, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel yayınları, Ankara-2006